

Грибченко К. В.

курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування Національної поліції
України Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Рогальська В. В.

професор кафедри кримінального
процесу Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕРПЛООРІЄНТОВАНИХ ПІДХОДІВ ПІД ЧАС ДОПИТУ ДІТЕЙ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ

Протягом останніх десятиліть міжнародне право постійно розвивалось, шукаючи найбільш ефективні механізми притягнення винних осіб до відповідальності за найжахливіші злочини, зокрема за акти сексуального насильства. Лише з часом були сформовані необхідні визначення, та підходи, що дозволили визнати акти сексуального насильства над дітьми найтяжчими міжнародними злочинами. З початку повномасштабної військової агресії в Україні зафіксовано зростання фактів сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом (далі-СНПК), в тому числі і щодо неповнолітніх. Наразі зафіксовано 231 випадок СНПК, здійснених на тимчасово окупованих територіях, з них – 13 фактів сексуального насильства окупантів щодо неповнолітніх. Проте, на жаль, реальна кількість таких злочинів набагато більша, оскільки доступ до інформації додатково обмежено через те, що деякі постраждали діти виїхали з батьками за кордон або залишаються на тимчасово окупованих територіях. Крім того, є неповнолітні, яких примусово вивезено у Російську Федерацію (далі –РФ), – зв'язок з ними втрачено. Найчастіше СНПК мало місце або в контексті позбавлення волі, або в селах та громадах, які контролювалися Збройними силами РФ. У більшості випадків, які мали місце в контексті позбавлення волі, сексуальне насильство використовувалося як форма катувань або жорстокого поводження. Воно полягало у звалтуванні, ударах електричним струмом, припіканні, зв'язуванні та битті по геніталіях, примусі до оголення, примушуванні особи до спостереження за актом сексуального насильства щодо іншої особи або до вчинення сексуального насильства щодо іншої особи, необґрунтованих обшуках порожнин тіла або обшуках із роздяганням, гомофобних образах та погрозах сексуальним насильством щодо постраждалих або їхніх близьких.

Здійснюючи захист інтересів дітей у кримінальних провадженнях, правоохоронні органи мають зважати на їх вразливий стан та пам'ятати, що наразі основним джерелом доказів у кримінальних провадженнях щодо СНПК є показання, отже під час їх отримання в межах проведення допитів необхідно застосовувати саме потерпілоорієнтовані підходи, основною метою застосування яких є: забезпечення найкращих інтересів дитини, уникнення ретравматизації, сприяння швидкому відновленню.

Застосування таких підходів активно практикується в інших державах, зокрема – Республіці Литва, про що у своїй доповіді розповідав прокурор Литви, старший радник з питань прокуратури КМЄС Гедимінас Бучюнас в межах проведення факультативного заняття для курсантів 3 курсу ДДУВС на тему: «Документування та розслідування воєнних злочинів. Спікер під час свого виступу звернув увагу курсантів, що усі допити неповнолітніх, що постраждали від СНПК в Литві проводяться в спеціальних приміщеннях за методикою процесуальне інтерв'ю.

В Україні наразі також використовують спеціально обладнані приміщення для проведення допитів неповнолітніх («зелені кімнати», «кризові кімнати, дружні для дитини», центри «барнахус»), одна з яких є і в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ і активно використовується як слідчими для проведення допитів неповнолітніх, зокрема і тих, що постраждали від СНПК так і курсантами під час навчання. Навчально-службовий полігон ДДУВС «Кризова кімната, дружня до дитини», створювався задля підготовки фахівців органів Національної поліції та інших органів у сфері захисту дітей для відпрацювання ними алгоритму щодо встановлення факту протиправних дій щодо дитини. «Кризова кімната, дружня до дитини» для дітей – це дві суміжні кімнати (терапевтичний зал та робоче приміщення) а також окрема навчальна аудиторія де розміщуються слухачі для проведення заняття. Таким чином, доки одна група курсантів проводить допит, інша група – наглядає за їх роботою, виявляє та фіксує недоліки й позитивні моменти, котрі в подальшому під керівництвом викладача в навчальних цілях обговорюються

Процесуальне інтерв'ю-інноваційна методика проведення допитів, яка успішно застосовується в правоохоронних органах інших держав, зокрема і Литви та є стандартом розслідування Міжнародного кримінального суду. В Україні процесуальне інтерв'ю активно впроваджується з 2019 року в діяльність національних органів досудового розслідування задля отримання більш надійної інформації під час розслідування кримінальних правопорушень, зокрема і воєнних злочинів. Курсанти університету також практикують проведення допитів за цією методикою в межах проведення факультативних занять.

Отже, наразі Україна вже почала робити чіткі та рішучі кроки щодо впровадження найкращих міжнародних практик та застосування потерпілоорієнтованих підходів під час розслідування СНПК, що надасть

можливість забезпечити права, інтереси та потреби дітей а також досягти ефективності під час збирання доказів по таким злочинам та притягнути осіб, які їх вчинили до відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Інформаційна довідка управління процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані із сексуальним насильством, Департаменту протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту, Офісу Генерального прокурора.

2. Інформація отримана в ході інтерв'ю із Діденко Іриною – начальником управління процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані із сексуальним насильством, Департаменту протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту, Офісу Генерального прокурора <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/06/19/254923/>.

3. Доповідь Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) щодо ситуації з правами людини в Україні (1 серпня 2022 року до 31 січня 2023 року) за результатами роботи Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні (ММПЛУ) <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ukraine/2023/23-03-24-Ukraine-35th-periodic-report-UA.pdf>.

4. URL: <https://dduvs.edu.ua/2024/02/25/dokumentuvannya-ta-rozsliduvannya-voyennyh-zlochyniv-kursanty-dduvs-vidvidaly-fakultatyv-za-uchasti-mizhnarodnyh-ekspertiv/>.

5. URL: <https://dduvs.edu.ua/2023/10/09/u-dduvs-vidbuvsya-tsykl-fakultatyviv-dlya-kursantiv/>.

6. Алгоритм дій працівників Національної поліції з суб'єктами, які здійснюють заходи щодо захисту дітей, постраждалих від насильства: метод. лек. / К.В. Бахчев, В.П. Кононець, Н.В. Павлова, В.В. Плетенець, В.В. Рогальська, А.Г. Гаркуша, М.В. Зімбјровська. Дніпро: ДДУВС, 2020. 136 с.

Гритенко О. А.
професор кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КРИМІНАЛЬНІ
ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ У ВОЄННИЙ ЧАС
В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ОКРЕМИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВ**

У зв'язку із воєнною агресією росії проти України з 24 лютого 2022 року на всій території України запроваджено воєнний стан, який позначився на усіх сферах життя та виявив необхідність перегляду значної кількості сфер суспільних відносин, зокрема, тих, що виникають під час встановлення кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень. За